

Теоретичні аспекти створення інформаційної системи професійного консультування молоді

Важливою проблемою розвитку національної системи освіти України є потреба у оперативному та ефективному доступі широких кіл населення до джерел різноманітних освітніх відомостей та послуг, що можливо за умов переважного використання інформаційних систем на базі мережі Інтернет для збирання, реєстрації, опрацювання, розподілу (каталогізації) та надання відомостей. У державних документах останніх років (Закон України "Про Концепцію Національної програми інформатизації" (1998), Закон України "Про Національну програму інформатизації" (1998), "Програма інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001 - 2003 роки") наголошується на створенні і розвитку нових сучасних інформаційних технологій та систем різноманітного призначення. Тому за мету дослідження з'ясування теоретичних аспектів створення інформаційної системи (порталу) професійного консультування молоді, з чого виходять відповідні завдання: аналіз літературних та Інтернет-джерел з метою з'ясування дефініції інформаційна система, портал тощо, надання тлумачення поняттю "портал професійного консультування молоді", окреслити його призначення та функції.

Визначення інформаційної системи можна знайти в роботах вітчизняних та закордонних дослідників: А.Ф. Верлань, Н.В. Апатова, Л.Л. Вакуленко, Н.С. Завізна, О.С. Єсипов та ін. Питаннями розробки освітніх сайтів та порталів широко займаються російські дослідники В.В. Радаєв, А.З. Бабинский, А.А. Букатов, В.А. Шапіро, О.В. Шаройко, В.І. Береговий, А.Д. Іванников, А.Н. Тихонов та ін..

У Законі України "Про Національну програму інформатизації" (1998) інформаційними системами називаються бібліотеки, архіви, банки даних тощо. Виходячи з поданого там же тлумачення терміну "засоби інформатизації", інформаційні системи – це засоби інформатизації.

Як зазначають А.Ф. Верлань та Н.В. Апатова, "якщо розглядати комп'ютер як об'єкт, який має складові частини, ще пов'язані між собою і функціонують згідно певних правил, тоді комп'ютер можна назвати системою", а "оскільки комп'ютер

використовується більшою частиною як засіб збереження, пошуку і видачі інформації, то його можна розглядати як інформаційну систему" [4, 5].

Найбільш повно поняття інформаційної системи розкриває Л.Л. Вакуленко: "Інформаційна система є сукупністю інформаційних процесів для задоволення потреби в інформації різних рівнів прийняття рішень. Відповідно вона забезпечує нагромадження, передавання, збереження, опрацювання та узагальнення інформації "знизу вгору", а також конкретизацію інформації "зверху вниз" [3, 22-23]. На його думку структурно інформаційна система складається з таких компонентів: власне інформації; системи оброблення інформації; входу; виходу; внутрішніх і зовнішніх каналів [3, 23].

Потенційні можливості використання інформаційної системи реалізуються через їх функції, до яких належать: обчислювальна; слідувальна; запам'ятовувальна; комунікаційна; інформаційна; регулювальна; оптимізаційна; прогнозна; аналізаторна; документувальна [3, 24].

Загальнодоступним способом створення інформаційних систем структурованого збереження і організації зручного доступу до освітніх відомостей є створення Інтернет-порталів.

Як зазначає Д. Оринштейн, *портал* – це не просто Web-сторінка з багатьма посиланнями на вузли, що цікавлять користувачів. Насправді це сторінка, яка пропонує користувачеві дані як зі структурних джерел, таких як бази даних, електронні таблиці і програми планування ресурсів, так і з неструктурованих джерел, тобто з Web-сторінок, з документів та електронної пошти. Портал включає в себе механізм пошуку і велику кількість розподілених за категоріями і класифікованих списків множини сторінок, розміщеної в Intranet інформації [6, 34].

Портал інтегрує внутрішні додатки, такі як програми для забезпечення функціонування електронної пошти, доступу до баз даних і управління документами, із зовнішніми додатками, наприклад, службами новин і споживчими Web-вузлами. Це Web-інтерфейс, який дає користувачеві можливість звертатися до всіх цих додатків з екрану свого персонального комп'ютера. Портал повинен забезпечувати доставку на настільну систему важливих відомостей як ззовні, так і зсередини. Він також відфільтровує велику частину сторонніх відомостей, а саме тисячі сторінок intranet, призначених для інших користувачів, або ж сторонні повідомлення електронної пошти, адресовані різним користувачам [6, 34].

[В.І. Береговий, А.Д. Іванніков, А.М. Тихонов вважають, що портали є сучасним інструментом, орієнтованим на вирішення](#)

проблем розміщення (повідомлень, сервісів у мережевих середовищах), навігації (у широкому розумінні) у мережі, забезпечення доступу до ресурсів і взаємодії користувачів, які забезпечують: 1) розміщення інформаційних ресурсів у середовищі порталу (у тому числі метайнформації, оперативних повідомлень, персональних та корпоративних відомостей, важливіших універсальних сервісів); 2) навігацію (на основі широкого спектру пошукових процедур і спеціалізованих засобів); 3) доступ до ресурсів та взаємодію користувачів (на основі Web-технологій, Wap та ін.) [2].

На сучасному етапі розвитку Інтернету виділяють горизонтальні (користувацькі), вертикальні, корпоративні та індустріальні портали [1]. Горизонтальний портал орієнтується на максимально широке охоплення інтересів свого споживача. У число його сервісів входять інформаційні сервіси (новини, біржові зведення, прогнози погоди), сервіси безкоштовної пошти і розміщення персональних сторінок користувачів, розважальні сервіси (чати, форуми, конкурси) та ін. Вертикальні портали зорієнтовані на повне охоплення певної аудиторії, тематики чи сфери діяльності людини. вони частково наслідують функціональність горизонтальних порталів, додаючи до них сервіси, специфічні за своєю тематикою. Корпоративні портали виникли у результаті еволюції Інтернет-систем управління ресурсами підприємств. Індустріальні портали характеризуються специфікою сервісів, до яких відносяться обмін повідомленнями і проведенням транзакцій між підприємствами у певній індустрії [1].

До вертикальних порталів відноситься більшість порталів освітнього спрямування. На думку В.В. Радаєва, з технологічної точки зору спеціалізований *освітній портал* – це системне багаторівневе об'єднання освітніх ресурсів і сервісів у Інтернеті, або система освітніх сайтів, що працюють на основі єдиної бази даних і єдиних стандартів обміну повідомленнями; із змістової точки зору такий портал являє собою навчально-методичний центр, головне завдання якого заключається у наданні всіх необхідних ресурсів для розробки і використання нових освітніх продуктів (навчальні програми і навчально-методичні комплекси) [7].

У системі освітніх вертикальних порталів розрізняють профільні та спеціалізовані портали загального призначення. Профільні портали обслуговують галузі знань і, як правило, формуються з ряду суміжних дисциплін. Спеціалізовані портали орієнтуються на виконання певних функцій (наприклад, галузевий новинний портал чи галузевий портал для тестування). На наступному рівні розташовуються регіональні освітні портали, які є горизонтальними і об'єднують ресурси нижчих рівнів – портали і

сайти вузів, шкіл та інших організацій. Важливими елементами у системі є портали-супутники, пов'язані з освітою і створювані у рамках крупних самостійних комерційних чи некомерційних проектів. Вони логічно пов'язуються із системою і можуть бути наявними на будь-якому рівні. Ще одна категорія порталних конструкцій – це різного роду персональні портали – портики. За бажанням користувача може створюватися локальний портал, розташований на персональному обладнанні користувача [2].

А.З. Бабинский, А.А. Букатов, В.А.Шапиро, О.В. Шаройко відмічають властивості, які притаманні всім типам порталів: 1) інтеграція та агрегація великого об'єму неоднорідних даних; 2) наявність розгалужених механізмів пошуку; 3) наявність засобів персоналізації змісту для певного користувача [1].

Нами був створений україномовний Інтернет-портал професійного консультування молоді, який можна класифікувати як освітній, а отже вертикальний портал спеціального призначення. На сучасному етапі він знаходиться на стадії регіонального (локального) впровадження, що передбачає його апробацію у комп'ютерних локальних мережах шкіл Мелітопольського та Якимівського районів.

Ми пропонуємо таке тлумачення *порталу професійного консультування молоді* - системне багаторівневе об'єднання профорієнтаційних та профконсультаційних ресурсів і сервісів у Інтернеті під єдиною ІР-адресою, що працює на дистанційній технології з метою надання допомоги у виборі або зміні професії чи виду діяльності на основі профдіагностики та професіографії.

Призначення такого порталу – інформаційне, методологічне, методичне та практичне забезпечення процесу професійного консультування певного контингенту молоді (15-35 років).

У *завдання* порталу профконсультаційного спрямування входить:

1) надання відомостей профорієнтаційного та профконсультаційного характеру (описання професій, вимоги, що до них ставлять, реєстр вузів України);

2) забезпечення доступу до наявних ресурсів;

3) методичний та науково-дослідницький супровід процесу професійного консультування молоді;

4) підтримка дистанційних технологій професійного консультування молоді (за допомогою телеконсультацій, чатів, форумів);

5) забезпечення законодавчо-правовими відомостями стосовно проблем працевлаштування;

б) всебічне вивчення особистості молодої людини (соціальні, індивідуально-психологічні, психофізіологічні

особливості, професійні властивості) за допомогою автоматизованого психодіагностичного дослідження та систематизування отриманих відомостей;

7) надання рекомендацій стосовно шляхів реалізації професійного плану особистості (працевлаштування, вибір або перевибір професії, навчання або перенавчання тощо).

Функції порталу профконсультаційного спрямування є такі:

1) подання відомостей профорієнтаційного та профконсультаційного спрямування;

2) виявлення у мережі Інтернет ресурсів профорієнтаційної та профконсультаційної тематики;

3) добір ресурсів профорієнтаційного та профконсультаційного характеру з метою показу користувачеві найпростішого і найкоротшого шляху до потрібних ресурсів;

4) опрацювання, опис, класифікація та систематизація ресурсів освітнього порталу профконсультаційного спрямування;

5) організація пошуку ресурсів за допомогою ефективних апаратно-програмних механізмів та технологій у внутрішній та зовнішній базі;

6) інструктаж та система допомоги стосовно роботи з ресурсами порталу;

7) надання можливостей обговорення проблем професійного консультування за допомогою інтерактивного та дистанційного спілкування;

8) надання послуг з професійного консультування у реальному режимі або дистанційного спілкування (чат, форум, електронне листування).

Портал в основному орієнтований на такі цільові групи: підлітки (учні 7-9 класів); старшокласники; абітурієнти; студенти; педагоги; психологи; керівники системи освіти; наукові робітники; робітники центрів зайнятості; батьки.

На порталі представлені відповідні до тематики види повідомлень (бази даних, електронні словники та довідники, посилання на ресурси Інтернету тощо), а також наявні потрібні сервіси та служби (система новин, система пошуку, форм, чат тощо). *Сервіс порталу* – доступні через зовнішній інтерфейс чи внутрішні (програмні) інтерфейси порталу, реалізовані в його складі програмні засоби (функціональна підсистема), основне призначення яких забезпечити користувачам зручне і ефективне виконання потрібних операцій над вмістом розділів порталу і використання його ресурсів. *Служба порталу* – функціональна підсистема порталу, що доступна через внутрішні інтерфейси і використовується кількома функціональними підсистемами (сервісами) порталу. Прикладами сервісів є системи новин і

форумів, інформаційного пошуку та персоналізації, а служб – служба аутентифікації та авторизації доступу до вмісту порталу [1].

У склад сервісів і служб порталу з професійного консультування входять:

- 1) сервіси пошуку відомостей та навігації в ресурсах порталу;
- 2) інформаційні сервіси;
- 3) сервіси інтерактивного спілкування;
- 4) служба реєстрації;
- 5) сервіси моніторингу і статистики;
- 6) служби експорту інформаційних ресурсів порталу;
- 7) служба аутентифікації та авторизації доступу до змісту порталу;
- 8) сервіс пошуку на іншій пошуковій машині;
- 9) сервіс доступу до інших ресурсів Інтернету;
- 10) сервіси розміщення вакансій та резюме;
- 11) служба підтримки дистанційного професійного тестування;
- 12) сервіс зворотного зв'язку.

Використання Інтернет-порталу професійного консультування молоді є перспективним напрямком роботи як для педагогів, так і для системних програмістів та Web-дизайнерів. Подібні системи мають такі переваги перед роботою профконсультанта-психолога, як анонімність та конфіденційність, індивідуальний темп роботи, доступність, відсутність емоційно-суб'єктивної оцінки, неупередженість, зворотній зв'язок, можливість термінового одержання послуг, скорочення терміну роботи, добровільна участь, територіальна незалежність тощо.

Портал професійного консультування – це інтерактивний та мобільний спосіб проведення профконсультування молоді засобами мережі Інтернет. Він допоможе у вирішенні досить актуальних питань сьогодення, а саме: проблема відрахування молодих людей з вищих навчальних закладів, нестача кваліфікованих спеціалістів, проблеми професійної придатності випускників вищих навчальних закладів, врівноваження попиту і пропозиції робочої сили, підвищення продуктивності праці робітників, допомога молоді у соціальній адаптації, подолання внутрішніх конфліктів та особистісних криз громадян тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабинский А.З., Букатов А.А., Шапиро В.А., Шаройко О.В. Определение базовых сервисов, разработка методики наполнения и методов реализации образовательных порталов, 2004,

<http://edu.ru/files/books/portals-2003/Bukatov.pdf>.

2. Береговой В.И., Иванников А.Д., Тихонов А.Н. Стратегия создания и развития сети образовательных порталов, 2004, <http://edu.ru/files/books/portals-2003/Ivannikov.pdf>.

3. Вакуленко Л.Л. Роль інформаційної системи в удосконаленні регулювання імпорتنих операцій в Україні // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: Збірник наукових праць. Випуск 4: В 3-х томах. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2004. – Т. 3: Теорія та методика навчання інформатики. – С.22-25.

4. Верлань А.Ф., Апатова Н.В. Информатика: Підр. для учнів 10-11 кл. серед. загальноосвіт. шк. – К.: Форум, 2001. – 255с.

5. Есипов А.С. Информатика. Учебник по базовому курсу общеобразовательных учебных заведений. Изд. 2-е, доп. и перераб. – СПб: Наука и Техника, 2001. – 384 с.

6. Оринштейн Д. Корпоративные порталы // COMPUTERWORLD. - № 41. – 2 ноября 1999. – С.34.

7. Радаев В.В. Идеология создания специализированного образовательного портала на примере портала по экономике, менеджменту и социологии, 2004, <http://edu.ru/files/books/portals-2003/Radaev.pdf>.